

פרפראות

פאר

פרשת כי תשא תשע"ב

ביאור משנכנס

אדר מרבים

בשמחה ע"ד

שתוק כך עלה

במחשבה לפנ

פרפראות פאר

ביאור משנכנס אדר מרבים בשמחה ע"ד שתוק כך עלה במחשבה לפני אות א

מפתח נושאים כי תשא תשפ"ב

א, ביאור משנכנס אדר מרבים בשמחה ע"ד שתוק כך עלה במחשבה לפני
ב, ה' ה' שתי פעמים אבל ביום ההוא יהיה די בה' אחד
ג, מהדל לא ימעיט יש לתת טעם לנתינת מלח על השולחן
ד, נבהל להון איש רע עין ולא ידע כי חסר יבואנו, ביאור ע"ד המהרש"א
ה, מחצית השקל צוה הקב"ה לבניי ומחצית כביכול עליו
ו, ע"ד המהרש"א יש לבאר כמין חומר דברים הקשים בעניין העגל וכפרתו
ז, יסוד וביאור המהר"ל באין קטיגור נעשה סניגור וקח עגל לכפרה
ח, ליתן פתחון פה לבעלי תשובה דברי בעל עקידת יצחק
ט, קח לך בשמים מכוון לאומרים ז"ל כשם שהקול יפה לבשמים
י, איך ידע משה מתי יום ומתי לילה וביאור הכתוב דבר יום ביומו
יא, כשראה משה הכתב שפרח נתאלם ונגזר ללמוד בצער והשכר כפול
יב, משה רבינו לא האמין להקב"ה שנעשה העגל עד שראה
יג, וכי כרת הקב"ה ברית עם השולחן ועם עורות הבהמות המתות מהר"ל
יד, אלו אמר משה סלח נא לעונותיהם עד סוף כל הדורות, היה עושה כן
טו, כי קרן עור פניו ביאור נפלא בהקדמת חידושי חתם סופר למסכת חולין
טז, היתכן שנשאר דיו בקולמוס
יז, ע"י שקרן עור פניו נודע שחשדוהו חינוס יח, ביאור כפוי"פ ונתת מהודך עליו
יט, ביאור החידושי הרי"ם באומרים ז"ל הנותן מתנה לחבירו

יש להבין, הלשון "כשם", מה הקשר בין חודש אב לחודש אדר, שאמרו ז"ל, כשם הנראה שיש קשר ביניהם,

יש לבאר הקשר בין אב לאדר כדלהלן

איתא בגמרא (שבת דף פח עמוד א) מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם, אם אתם מקבלים התורה- מוטב, ואם לאו - שם תהא קבורתכם. אמר רב אחא בר יעקב, מכאן מודעא רבה לאורייתא. אמר רבא, אף על פי כן, הדור קבלוה בימי אחשורוש. ע"כ,
רש"י בימי אחשורוש - מאהבת הנס שנעשה להם.

ביאור העיון יעקב שתוק כך עלה במחשבה לפני

איתא בגמרא (מנחות דף כט עמוד ב) אדם אחד יש שעתידי להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו, אמר לפניו: רבונו של עולם, יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה עי"י? אמר לו: שתוק, כך עלה במחשבה לפני. ע"כ

וכ"כ בעיון יעקב, כי באמת ר"ע הוא יסוד תורה שבעל פה, וכה"ג איתא (ר"ה כ"א), ולא קם נביא כמשה עוד (דברים לח) אבל בחכמים קם ומנו ר"ע, ולזה שאל משה במי"נ ולמה לא ניתן הכל על ידי או על ידו, ולזה השיב לו הקב"ה שתוק כך עלה במחשבה לפני,

הכוונה שהקדוש ברוך הוא חזר על כל אומה ולשון שיקבלו התורה וכדי שמחשבת הקב"ה לא יבטל לגמרי לכך ר"ע שהיה בן גרים נתחדש תורה שבעל פה על ידו, ראתה עיני זה ר"ע עכ"ל העיון יעקב,

מבואר, כי יסוד תורה שבכתב הוא משה רבינו, ויסוד תורה שבעל פה הוא רבי עקיבא,

א, ביאור משנכנס אדר מרבים בשמחה ע"ד שתוק כך עלה במחשבה לפני איתא בגמרא

(תענית דף כט עמוד א) כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה - כך משנכנס אדר מרבין בשמחה, ע"כ,

מבואר, שמתן תורה יש בפרשת יתרו ובפרשת ואתחנן, אך ההבדל שביניהם הוא,

בפרשת יתרו, נאמרו דברים המשמחים את הלב, שכשבני ישראל אמרו נעשה ונשמע, ובא הקב"ה לכל העמים שיקבלו את התורה ורק בניי בקשו את התורה, נאמר להם, (שמות יתרו פרק יט פסוק ה) ואשא אתכם על כנפי נשרים ואבא אתכם אלי, והייתם לי סגלה מכל העמים, ואתם תהיו לי ממלכת כהנים, וכו',

בפרשת ואתחנן, קודם שמובאים עשרת הדברות נאמרו דברים קשים, (ואתחנן פרק ד פסוק כג – כו) השמרו לכם פן תשכחו את ברית ה' אלקיכם אשר כרת עמכם, כי ה' אלקיך אש אכלה הוא אל קנא, כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם בארץ והשחתם ועשיתם פסל תמונת כל ועשיתם הרע בעיני ה' אלקיך להכעיסו, העידתי בכם היום את השמים ואת הארץ כי אבד תאבדון וגו',

גם יש לומר, דקריאת התורה בתשעה באב שהוא קודם פרשת ואתחנן, שקוראים כי תוליד בנים, הוא הכנה קשה לקבלת התורה, ואינה כל כך בשמחה,

משא"כ בתורה שקיבלו בימי אחשורוש שהוא בחודש אדר, והמדובר בתורה שבע"פ, **שרבי עקיבא הוא יסוד תורה שבע"פ** כמבואר לעיל, וכידוע שרבי עקיבא היה תמיד בשמחה גם כשחביריו היו בוכין, א"כ היו בחודש אדר מקבלין את התורה בשמחה, גם מאהבת הנס כמבואר בשבת פ"ח,

לפי"ז יש לפרש, כשם שמשנכנס אב כלומר, בקבלת התורה שבפרש ואתחנן שהוא בחודש אב, **ממעטין בשמחה**, כך, כלומר בקבלת התורה שבחודש אדר **מרבין בשמחה**, שהוא קבלת התורה בשמחה כמבואר,

*****

ב, ה' ה' שתי פעמים אבל ביום ההוא יהיה די בה' אחד

איתא בגמרא (ר"ה י"ז ע"ב), **כתיב** (כי תשא פרק לד פסוק ו) "ויעבר ה' על פניו ויקרא ה' ה' אל רחום וחנן ארך אפים ורב חסד ואמת", אני הוא קודם שיחטא האדם, ואני הוא לאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה. ע"כ,

רש"י ה' ה' - מדת רחמים, אני מרחם קודם שיחטא, ואני מרחם אחר שיחטא, אם ישוב.

הקשה הרא"ש, קודם שיחטא למה צריך רחמים, **ותירץ**, כי הכונה למחשבת ע"ז שאע"פ שעדיין לא חטא בפועל, צריך רחמים על המחשבה לא טובה, שבע"ז נחשבת כמ"ש למען תפוס את בניי בלבם,

לפי"ז י"ל שכאשר כל בני בשר יקראו בשמך ויקבלו כולם את עול מלכותך, ולא יהיה מחשבת ע"ז, אז יהיה **די בה' אחד** ולא יצטרכו ה' ה' **שתי פעמיים**, (שוב מצאתי פירוש זה בשם הקרמ"ל מסאסוב, ובספר שפתי צדיקים)

*****

ג, מהדל לא ימעיט יש לתת טעם לנתינת מלח על השולחן

כתיב (שמות ל' ט"ו), " **והדל לא ימעיט**",

יש למלוח הממון כדי שישמר ויתקיים

איתא בגמרא (כתובות דף ס"ו עמוד ב'), מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה רוכב על החמור והיה יוצא מירושלים, והיו תלמידיו מהלכין אחריו. **ראה ריבה אחת** שהיתה מלקטת שעורים מבין גללי **בהמתן של ערביים**, כיון שראתה אותו נתעטפה בשערה ועמדה לפניו, אמרה לו, רבי, פרנסני, אמר לה, בתי, מי את, **אמרה לו, בת נקדימון בן גוריון אני**. אמר לה, בתי, ממון של בית אביך היכן הלך, אמרה לו, רבי, **לא כדין מתלין מתלא בירושלים** (לא כך משלו משל בירושלים, רש"י), "**מלח ממון חסר**" (כתב רש"י, הרוצה למלוח ממון, כלומר, לגרום לו שיתקיים, יחסרנו לצדקה תמיד, וחסרונו זהו קיומו), ושל בית חמיך היכן הוא, אמרה לו, בא זה ואיבד את זה (לפי שנתערב בו, רש"י).

אמרה לו, רבי, זכור אתה כשחתמת על כתובתי, אמר להן לתלמידיו, זכור אני כשחתמתי על כתובתה של זו, והייתי קורא בה אלף אלפים דינרי זהב מבית אביה, חוץ משל חמיה.

בכה רבן יוחנן בן זכאי ואמר, אשריכם ישראל, בזמן שעושין רצונו של מקום - **אין כל אומה ולשון שולטת בהם**, ובזמן שאין עושין רצונו של מקום - מוסרן ביד **אומה שפלה**, ולא ביד אומה שפלה אלא ביד בהמתן של אומה שפלה.

פירוש, הנותן לעני בעין יפה יבורך מה' כי הלא נתן מלחמו לדל, (מצודת דוד)

ואפשר לפרש, שלא יתן האדם לנפשו, מחשבה, כי ע"י שנתן מלחמו לדל, ע"כ ממעיט ממונו, אדרבה, מה שנתן מלחמו לדל מרבה את ממונו, וזהו, "הדל לא ימעט" כלומר שהדל שהוא נתן לו מלחמו לא ימעט לו את לחמו אדרבה הוא ירבה את לחמו.

עפ"י מבואר שבלייל הסדר אין לתת מלח

עפ"י מה שביארנו, כי נתינת מלח על השולחן הוא כדי לזרז להביא עני אל השולחן, ולא יחסר לו ע"כ, **מבואר דלפיכך אין צריך בלייל הסדר מלח משום שכבר אמר כל דכפין ייתי וייכול**.

כדאיתא בשולחן ערוך (אורח חיים הלכות פסח סימן תעה), יטול ידיו ויברך על נטילת ידים, ויקח המצות כסדר שהניחם, הפרוסה בין שתי השלימות, ויאחזם בידו ויברך המוציא ועל אכילת מצה, ואחר כך יבצע מהשלימה העליונה ומהפרוסה, משתיהן ביחד, ויטבלם במלח. הגה: **ואין המנהג לטבלה במלח בלילה ראשונה**,

*****

ד, נבהל להון איש רע עין ולא ידע כי חסר יבואנו, ביאור ע"ד המהרש"א

איתא בגמרא (תענית ט' א') אשכחיה רבי יוחנן לינוקא דריש לקיש, אמר ליה, אימא לי פסוקיך, אמר ליה, עשר תעשר. אמר ליה, ומאי עשר תעשר, אמר ליה, עשר בשביל שתתעשר.

אמר ליה, מנא לך, - אמר ליה, זיל נסי. אמר ליה, ומי שרי לנסוייה להקדוש ברוך הוא, והכתיב לא תנסו את ה',

אמר ליה, הכי אמר רבי הושעיא, חוץ מזו, שנאמר הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבקות אם לא אפתח לכם את ארבות השמים והריקתי לכם ברכה עד בלי די,

כתב המהרש"א (תענית ט' ע"א ד"ה ובחנוני נא בזאת), משום דבזו יבא אדם לנסיון טפי, דהיאך אפשר שמתוך שאדם מחסר ממונו ליתן מעשר יבא להוסיף לו עושר, ואמר אל תתמה על כך, ובחנוני נא בזאת בדבר גדול

ונקדימון בן גוריון לא עבד צדקה, והתניא, אמרו עליו על נקדימון בן גוריון, כשהיה יוצא מביתו לבית המדרש, כלי מילת היו מציעין תחתיו, ובאין עניים ומקפלין אותן מאחוריו,

איבעית אימא, לכבודו הוא דעבד.

ואיבעית אימא, כדבעי ליה למיעבד לא עבד (כלומר, לפי עושרו לא נתן מספיק), כדאמרי אינשי, "לפום גמלא שיחנא" (לפי כח הגמל יטעינוהו משא, רש"י). ע"כ,

מבואר בזה המשל שאמרו בירושלים, **כי חסרון הממון לצדקה זה הוא שימורו וקיומו**,

טעם להנחת מלח על השולחן

איתא בגמרא (ברכות דף נה עמוד א) והמאריך על שלחנו - **דלמא אתי עניא ויהיב ליה**, דכתיב המזבח עץ שלוש אמות גבה, וכתיב וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה', פתח במזבח וסיים בשלחן! רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוייהו: כל זמן שבית המקדש קיים - מזבח מכפר על ישראל, ועכשיו - שלחנו של אדם מכפר עליו. ע"כ,

מבואר, שברכת המאריך על שולחנו הוא משום הנתינה לעני

איתא (שולחן ערוך הרב אורח חיים סימן קס"ז) נהגו להניח מלח על השולחן לפי שהשולחן דומה למזבח והאכילה כקרבן ונאמר על כל קרבנך תקריב מלח,

אפשר לומר, כי הנחת המלח על השולחן הוא כדי לזכור שלא לחשוש כי העני יחסר ממונך, אדרבה נתינה לעני **תשמר ממונך**, כמו שאמרו "מלח ממון חסר", (ופירש רש"י הרוצה למלוח ממונו, כלומר, לגרום לו שיתקיים, יחסרנו לצדקה תמיד, וחסרנו זהו קיומו), **ולכן יש לתת מלח על השולחן**.

איתא בגמרא (בבא מציעא ק"ז ע"ב), "וברך את לחמך" זו פת במלח,

ומרומז בכתוב, לחמ"ך נוטריקון לחם מלח, (ועיין עוד במהרש"א ב"מ ק"ז ד"ה ועבדתם את ה')

ביאור והדל לא ימעט היא הנתינה לדל

כתיב (משלי פרק כ"ב ט') "טוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו לדל",

ופקדתי עליהם וגו', ר"ל כי השי"ת יקדים רחמים לרוגז לישא על עצמו חלק העון כי הוא גרם להם, וז"ש וביום פקדי על עצמי אז ופקדתי גם עליהם, ולכן צוה להם להביא רק **מחצית השקל ועליו כביכול להביא מחציתו** לכפרה. עכ"ד,

*****

ו, ע"ד המהרש"א יש לבאר כמין חומר דברים הקשים בעניין העגל וכפרתו

קושיה א'

כתיב (ויקרא ט' ב') "ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעלה תמימם והקרב לפני ה'", **כתב רש"י** קח לך עגל - להודיע שמכפר לו הקדוש ברוך הוא ע"י עגל זה על מעשה העגל שעשה, והקושיה כי רבה ומפורסמת, הלא איתא (ראש השנה כ"ו ע"ב) דאין קטיגור נעשה סניגור,

קושיה ב'

איתא בגמרא (שקלים דף ג' ובמ"ר ובתנחומא פ"ר כי תשא ס"י ט') **כתיב** (שמות ל"י ג') "זה יתנו כל העבר על הפקדים מחצית השקל בשקל הקדש", **מטבע של אש** מתחת כסא הכבוד הראה הקדוש ברוך הוא למשה, **והקשו בו**, למה היה צריך להראות למשה רבינו **מטבע של אש**, וכי לא יכל הקב"ה להראות לו מטבע רגיל,

גם יש להבין למה הראה לו הקב"ה המטבע מתחת כסא הכבוד,

קושיה ג'

(רש"י ע"ז ד' ע"ב) אומרים לו צא ולמד ממעשה העגל שכפרו ונתקבלו בתשובה. **יש להקשות**, איך אפשר ללמוד ממעשה העגל שגם אם חטא מרצונו בבחירתו יתקבל בתשובה, **שמא** רק משום שהיה **גזירת מלך** שישלוט בהם יצרם, לפיכך היה צריך לקבלם בתשובה, אבל החוטא מחמת יצרו איך נדע שיתקבל בתשובה,

איתא בגמרא (ירושלמי שקלים פרק ב הלכה ג') **כתיב** [שמות ל' ג'] "זה יתנו כל העובר על הפקודים" ר' יהודה ור' נחמיה חד אמר לפי שחטאו במחצית היום יתנו מחצית השקל וחרנה אמר לפי שחטאו בשש שעות ביום יתנו מחצית השקל,

כזה אם לא אפתח לכם **ארובות** השמים שמהם באה **הקללה** לעולם במבול כמ"ש **וארובות** השמים נפתחו, ומתוכן ע"י מעשר שתתנו, והריקותי לכם ברכה עד בלי די, עכ"ל המהרש"א.

ביאור הכתוב נבהל להון וגו' בדרך המהרש"א

כתיב, (משלי כ"ח כ"ב) "נבהל להון איש רע עין, ולא ידע כי חסר יבואנו"

כתב רש"י "כי חסר יבואנו", חסרון יבא לו שהמארה משתלחת במעשה ידיו,

אפשר לפרש, ולא ידע, כי "חסר" כלומר ע"י שמחסיר ממונו, "יבואנו", כלומר יביאנו להגדיל ממונו ע"י החסרתו.

ביאור העשיר לא ירבה

כתיב (משלי י" כ"ב) "ברכת ידוד היא תעשיר ולא יוסף עצב עמה",

כתב רש"י, אין צריך להתייגע להעשיר בו, די בברכה מה שהוא מברכו, ע"כ, **מבואר**, כי העשיר אין לו לרדוף להרבות עושרו,

וכך יש לפרש "העשיר לא ירבה" שאינו צריך להרבות להתיגע כדי להעשיר, וזהו "העשיר לא ירבה"

*****

ה, מחצית השקל צוה הקב"ה לבנ"י ומחצית כביכול עליו

כתב בספר **רשפי אש** ממוה"ר **מרדכי מנשכיז** זצ"ל, בשם מו"ה **שלום מרדכי הכהן שליט"א** זצ"ל אבדק"ק **בערזאן** בעמח"ס **דעת תורה**,

נתקשו המפרשים מדוע מצוה זו במחצית השקל ולא בשקל שלם,

ונראה דהנה בש"ס (פרק קמא דעבודה זרה ד ע"ב) אמר רשב"י לא היו ישראל ראויים לאותו מעשה אלא להורות תשובה לרבים, **ופירש רש"י**, שהיו **גבורים ושליטים ביצרם**, אלא שנתן הקב"ה כח לשטן להתגבר עליהם בשביל להורות תשובה לרבים ע"ש,

ולפי זה יש לנו להליץ בעד ישראל שלא יהיה כל החטא עליהם וכביכול השי"ת שותף עמהם, וזה שנאמר (שמות לב לד) וביום פקדי

מבואר, שמחצית השקל בא לכפר על מעשה העגל,

ויש ליישב הקושיות הנ"ל ע"ד המהרש"א

איתא בגמרא (סנהדרין ל"ד ע"א), תנא, וכפטיש יפוצץ סלע, מה פטיש זה מתחלק לכמה ניצוצות - אף מקרא אחד יוצא לכמה טעמים.

כתב המהרש"א (סנהדרין דף לד עמוד א ד"ה מה פטיש זה מתחלק) לאחר בירור בדברי התוספות ועוד,

יש לפרש זה, דלפום הנהו דרשות **סלע** הוא מלשון חכמים **סלע שהוא מטבע** שהיא ג"כ ממתכת וברזל **ודימה** בפרק קמא דקידושין את האדם בצורתו אם טוב ואם רע לצורת סלע, כי כמו שהסלע הישנה ממלך ראשון שנפסלה לא נפסל רק צורתה הישנה, והאש מתיך אותה והפטיש מפוצץ אותה לתת לה צורה חדשה וטובה היוצאת,

כן צורת האדם שהיה לו צורה נפסלת רעה ממלך הראשון הזקן שהוא יצר הרע, הנה על ידי אש התורה שהיא כתובה לפניו באש כוי מתיך ומבטל ממנו צורה הראשונה, ועל דרך זה דימה אותו ג"כ לפטיש שהוא מפוצץ הסלע ונותן לו צורה חדשה, כן ד"ת נותנין לאדם הנפסל בצורתו צורה טובה ורוח חדש שהוא היצר טוב, ועל זה מביא שם כל האי קרא, (ירמיה כ"ג כ"ט) **"הלא כה דברי כאש נאם ה' וכפטיש יפוצץ סלע"**, וגוי שדימה התורה לאש ולפטיש להחזיר לאדם צורה ורוח חדשה כמו האש והפטיש לסלע, **עכ"ל המהרש"א**

דברי המהרש"א הם ע"ד הא דאיתא בגמרא (בבא מציעא מ"ה ע"ב), מטבע דעתיה אצורתא, וצורתא עבידא דבטלא. **פירש רש"י** שאין המטבע חשוב אלא על ידי צורה שבו, וצורתא עבידא דבטלה, שהמלך פוסלה וגוזר לצור צורה אחרת, ע"כ

על פי דברי המהרש"א, יש לבאר, כי רצה הקב"ה לזכות את ישראל בשעה שבאו לעשות העגל, גזר הקב"ה כי עשייתו תהיה ע"י השלכתו לאש, ללמד שגם לאחר החטא ניתן לפסול ע"י האש את הצורה הראשונה של מלך זקן וליצור צורה חדשה, וזוהי דרך תשובה שהקדים הקב"ה רפואה למכה, והגזירת מלך היתה שעשייתו תהיה ע"י השלכה לאש, וממילא לא יקשה, ממה שהיה מחויב למחול להם, כי יש לומר שגם אם עשו מרצונם, דרך תשובה הורה בידם,

גם לא יקשה למה הראה לו מטבע של אש ללמד שעשיית צורה חדשה ניתן ע"י ביטול צורה הישנה ע"י האש ועשיית צורה חדשה, כביאור המהרש"א,

גם יש לבאר, למה מתחת כסא הכבוד ע"ד הא דאיתא בגמרא (סנהדרין ק"ב ע"ב) **כתיב** (דברי הימים ב פרק לג פסוק יג) **"ויתפלל אליו ויעתר לו וישמע תחנונו וישיבהו ירושלם למלכותו וידע מנשה כי ה' הוא האלקים"** ואמרו ז"ל, שחתר לו חתירה מתחת לכסא הכבוד

מבואר, שגם על עשייתו צלם ועבד ע"ז, מצא לו הקב"ה דרך תשובה מתחת לכסא הכבוד,

גם יש לומר, שאין כאן קטיגור נעשה סניגור, משום שקטיגור הוא העגל, אך ביטולו ע"י האש ועשיית צורה אחרת הוא הסניגור,

*****

ז, יסוד וביאור המהר"ל באין קטיגור נעשה סניגור וקח עגל לכפרה

כתיב (ויקרא ט"ו ב') **"ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעלה תמימים והקרב לפני ה'"**,

כתב רש"י קח לך **עגל** - להודיע שמכפר לו הקדוש ברוך הוא ע"י **עגל** זה על מעשה העגל שעשה,

והקושיה כי רבה ומפורסמת, הלא איתא (ראש השנה כ"ו ע"ב) דאין קטיגור נעשה סניגור,

ביאור המהר"ל על דרך המשל

כתב המהר"ל (גור אריה ויקרא פרשת שמיני פרק ט פסוק ב), **להודיע שמכפר לו**, יש מקשים, והלא אין קטיגור נעשה סניגור (ר"ה כו.), ואיך היה עגל מכפר על מעשה העגל שעשאו, **ואין זה קשיא**,

יש לבאר על דרך משל, למי שגנב מבית המלך כלי נאה אשר בו ישתה המלך, ופעם אחד בא לפייסו שיתן לו במתנה מדינה אחת, ועשה כלי אחת כצורת אותו כלי שגנב, ובא לפייסו באותו כלי שיתן לו המתנה, והנה יהיה קטיגור עליו, מפני שהמלך יזכור לו שהוא גנב, שגנב כלי נאה שלו כדמות זה, ובזה שייך אין קטיגור נעשה סניגור.

כי אלה אפילו מחילה אינם צריכין כי במקום שיש הכרח אין שם חטא, ובמקום שאין חטא אין צריך מחילה, שעל כל פנים חטאו ברצון בוראם וראויין לקבל שכר, ומהו שאמר כלך אצל יחיד או אצל הרבים וכו'.

וקשה עוד מזה כל אותו הכעס שכעס על המחטיאים והריגת שלשת אלפי איש מהנטפלים על עשיית רצונו ית', וכל אותו התפלה והתחנה אשר הוזקק משה על מחילתם, וכולי האי ועדיין נשאר ליום פקודתם,

ואם רצו בו הפירוש השני, והוא כי הם חטאו לתכלית שהבאים אחריה יעשו תשובה ויקובלו כמותם, באמת נפלו בשני הגנאים והביטולים יחד. ומי אמר להם שיקובלו הם עצמם להיות להם דוגמא, הרי גמרא גמירנא לה (יומא פ"ה) האומר אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה,

ואפילו נניח שלא תתנעל בפניהם דלת התשובה וישארו על אפשרותה, הנה המירו טהרת הנקיות הודאי אשר הוא בבלי חטוא בעד סכנת ספק התשובה, ואפילו שתהיה התשוב' וודאית נוח לו לאדם שלא יחטא משיחטא וישוב, ואם יחרדו אל הבנים העתידיים לחטוא מה להם להטיל קולר על צוארם היה להם להמתין עד שיחטאו הבנים וישובו וימחול להם וישארו דוגמא לדורות..

ולזה היה מקום לאומר שיאמר שלא היתה כוונת חז"ל במאמ' הזה לתת סבה לעשיית החטא, רק לזכירה, כלומר שנכתבו אלו הענייני בתורה כדי שיוקח מהם ראייה לתשובת החוטאים אם יחיד ואם רבים,

לא לומר שעשו כך אל זה התכלית. אלא שע"ד האמת אין להתקורר בזה הדעת כלל שאם רצו לומר כן מי הטיל לפיהם מחסום לומר דבר שלא כוונתו.

ועוד שאומרים שלא היו ראויים לאותו מעשה לא יסכים לזה שהרי אחר שעשו ודאי היו ראויין לכך.

ויש מי שפירש שכבר היה ממדת טובו יתעלה לידקק להם למונעם מן החטא הגדול ההוא אשר לא היו ראויין אליו על דרך שני (בראשית כ') ואחשודך גם אנכי אותך מחטוא לי. (ש"א כ"ה) אשר מנעך השם מבוא בדמים. ומפני מה הספיק בידם לעשות כדי ליתן פתחון פה.

אבל אם היה בא לפייס החטא שגנב, והיה עושה כלי זה כדמות זה שגנב, והחזירו למלך, בזה אדרבא, מכפר לו מה שעשה, כי בדבר שחטא בו יפוייס המלך. ולפיכך כאן שהעגל בא לכפר על מעשה העגל שעשה, שייך שפיר בזה להביא קרבן עגל לכפר, ולא אמרינן אין קטיגור נעשה סניגור,

אלא בכהאי גוונא כמו כהן ביום הכפורים אל יכנס בבגדי זהב, דאין קטיגור נעשה סניגור, דביום הכפורים אינו רוצה לכפר על מעשה עגל רק על שאר חטאים, ואם יכנס בבגדי זהב לכפר על שאר חטאים יהיה קטיגור, ויקטרג, המה עשו העגל זהב ועכשיו רוצה לכפר בו שאר עבירות, אבל במקום שהוא בעצמו בא לכפר על אותו חטא, יותר טוב אם ישוב בתשובה באותו דבר בעצמו. עכ"ל המהר"ל.

*****

ח, ליתן פתחון פה לבעלי תשובה דברי בעל עקידת יצחק

איתא בגמרא (פרק קמא דעבודה זרה ד ע"ב) אמר רשב"י לא היו ישראל ראויים לאותו מעשה אלא להורות תשובה לרבים, ופירש רש"י, שהיו גבורים ושליטים ביצום, אלא שנתן הקב"ה כח לשטן להתגבר עליהם בשביל להורות תשובה לרבים ע"ש,

בעל העקידה (שמות שער נג פרשת כי תשא) כ"כ הנה לא ימנע שכוונת חז"ל במאמר הזה שאמרו שלא עשו ישראל את העגל אלא כדי ליתן פתחון פה לבעלי תשוב' לאחד משני ענינים.

אם שיאמרו שהשם יתעלה אנה לידם זה החטא אל התכלית ההוא כמו שפירש רש"י ז"ל שם ע"ז ה' ע"ב באומרו כי גזירת מלך היתה ליתן רשות לשטן לשלוט עליהם להחטיאם כדי שיהא פתחון פה לבעלי תשובה.

או שיאמרו שהם בעצמם בחרו בדרכיהם ובשקוציהם לתכלית ההוא בעצמו. ואם רצו בו הפירוש הראשון הנה ודאי יפול בכאן הביטול אשר אמרנו כי ודאי הוא נמנע שימשך משם התכלית המבוקש כלל וישאר המעשה המגונה בידם

כי איך תוקח ראייה למחילת החוטאים בבחירתם ורצון נפשם ממחילת החוטאים ברצון האל יתע' אשר הכריחם לכך.

על הדבור. **כתב רש"י** (זבחים קט"ו ב'), שנאמר וידום אהרן - **הרי ששתק וקבל השכר**, מפרש בב"ר שמתוך כך זכה ונתייחד אליו הדיבור שנאמר אחרי אותו ענין פרשת שתויי יין ולא הוזכר באותו דיבור משה אלא אהרן.

בכך אפשר לבאר בדרך צחות, כשם שהקול יפה לבשמים, כך השתיקה יפה ליין

פירוש, כשם שהקול שאמר מרדכי לאסתר להשמיע בעת הזאת, וזכה להיות נרמז בתורה בפרשת בשמים, שהקול יפה לבשמים, כך אהרון קיבל שכר על השתיקה בפרשת שתויי יין, משום שהשתיקה יפה ליין.

עוד יש לפרש בדרך הלצה

כשם שהקול יפה לבשמים, כך השתיקה יפה ליין,

יש לפרש, הקול הוא הדיבור, ויש בו כדי לדרוש כמין חומר, ופירש"י (קידושין דף כב עמוד ב) **חומר, צרור בושם תלוי בצואר לתכשיט, מבואר, שהקול יפה לבושם, אך מי ששתה יין עליו לשתוק של יהיה יצא סוד, וזהו כשם שהקול יפה לבושם, השתיקה יפה ליין**

*****

י, איך ידע משה מתי יום ומתי לילה וביאור הכתוב דבר יום ביומו

כתיב, (שמות ל"ד כ"ח), "ויהי שם עם ידוד ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה",

איתא במדרש (תהלים, שוחר טוב מזמור י"ט), "יום ליום יביע אומר", כתיב במשה רבינו, (שמות ל"ד כ"ח) ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה. (וקשה) **והלוא**,

כתיב "ונוגה כאור תהיה" (חבקוק ג' ד'), **וכתיב** "ונהורא עמיה שרי" (דניאל ב' כ"ב), **וכתיב** "גם חשך לא יחשיך" (תהלים קל"ט י"ב).

מבואר, כי אין חושך בשמים א"כ, מנין היה יודע משה **מתי יום ומתי לילה**, שהוא אומר ארבעים יום וארבעים לילה.

אלא, בשעה שהקב"ה מלמדו תורה יודע שהוא יום, ובשעה שהוא מלמדו משנה יודע שהוא לילה.

וקרוב הוא שיהיה זה רשות השטן שפירש רש"י ז"ל וכ"ש למה שאמרו (שבת פ"ט) שטעו במעת לעת או ביום המעונן שנכון הדבר וממהר האלהי לעשותו אם רצה, אלא שגירה בהם את השטן לסבה שנזכרה. אבל לא יכילהו לשון מפני מה **עשו** כדי ליתן פתחון פה וגו'. שיראה ממנו שהעושי החטא הם היו המכוונים לכך ואינו כן. וגם שאם היה כן ממדת טובו קשה הדבר לומר שתהיה זו סבה מספקת אל המניעה מעשות מפני הספקות שקדמו. **והנה על כל פנים נשאר ספק עצום במאמרם ז"ל.**

*****

ט, קח לך בשמים מכוון לאומרם ז"ל כשם שהקול יפה לבשמים

איתא בגמרא (חולין קל"ט ע"ב), **מרדכי מן התורה מנין דכתיב** (שמות פרק ל כג) "ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור" זה מרדכי כדמתרגמינן **מירא דכיא, "בשמים ראש"** וקרי ליה ראש **לבשמים**, לצדיקים, (רש"י)

הקול יפה לבשמים זה מרדכי השתיקה יפה ליין זה אהרון

איתא, כשם שהקול יפה לבשמים, כך **השתיקה יפה ליין**, (עיין מנחות פ"ז ע"א, כריתות ו' ע"ב),

מרדכי נרמז בתורה בפרשת בשמים

איתא בגמרא (חולין קל"ט ע"ב), **מרדכי מן התורה מנין דכתיב** (שמות פרק ל כג) "ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור" זה מרדכי כדמתרגמינן **מירא דכיא, "בשמים ראש"** וקרי ליה ראש **לבשמים**, לצדיקים, (רש"י)

מבואר, **דמרדכי** זכה להיות נרמז בתורה בפרשת **בשמים**,

מרדכי זכה ע"י הדיבור

כתיב, (אסתר פרק ד) ויאמר **מרדכי** להשיב אל אסתר, אם החרש **תחרישי בעת הזאת**, וגו', מבואר, דאז לא היה עת **לחשות** אלא עת **לדבר**,

איתא בגמרא (זבחים קט"ו ב'), **כתיב** (קהלת ג' ז') עח לחשות ועת **לדבר**, פעמים ששותק ומקבל שכר על השתיקה, פעמים מדבר ומקבל שכר

כן אהרן אמר, אלולי קרח לא עמדה עלי אותה **הברית** שנאמר (במדבר י"ז) זכרון לבני ישראל למען אשר לא יקרב איש זר אשר לא מזרע אהרן הוא להקטיר קטרת לפני ה' וגוי' ואמר אהרן לטובתני נשברה רגל פרתני, (כלומר, מעשה העגל), כדי שתהא משכורתני שלמה. **ע"כ בתנא דבי אליהו**.

*****

יב, משה רבינו לא האמין להקב"ה שנעשה העגל עד שראה

כתיב (שמות ל"ב ז'), "לך רד כי שחת עמך",

איתא בגמרא, (יבמות ס"ב ע"א), שלשה דברים עשה משה מדעתו והסכימה דעתו לדעת המקום, וכו',

שיבר את הלוחות, מאי דרש, אמר, ומה פסח שהוא אחד משש מאות ושלוש עשרה מצות אמרה תורה כל בן נכר לא יאכל בו, התורה כולה וישראל מומרים על אחת כמה וכמה, והסכימה דעתו לדעת המקום, דכתיב אשר שברת, ואמר ריש לקיש, אמר ליה הקדוש ברוך הוא למשה, יישר כחך ששברת, ע"כ

קושית המהרש"א

הקשה המהרש"א, (יבמות ס"ב ע"א ד"ה ומה פסח), וז"ל, וא"ת, ולמה לא היה דן משה ק"ו זה **מיד** כשא"ל הקב"ה לך רד כי שחת עמך גו',

ויש לומר, (כתב המהרש"א) **כדאמרינן במדרש** (רבה שמות פרשה מו פסקה א), "ויאמר ה' אל משה פסל לך"

הה"ד (איוב יא) "ויגד לך תעלומות חכמה", אתה מוצא בשעה שאמר לו הקב"ה "לך רד כי שחת עמך", היה תופס בלוחות ולא היה **מאמין** שחטאו ישראל, אמר, **אם איני רואה איני מאמין**, שנא' (שמות לב) ויהי כאשר קרב משה אל המחנה, שלא שברן עד שראה בעיניו,

אי להם לבני אדם שהם מעידים מה שאינם רואים, אפשר שלא היה משה מאמין בהקב"ה, שאמר לו כי שחת עמך, אלא הודיע **משה דרך ארץ לישראל**, אפילו שיהא אדם שומע דבר מן יחידי נאמן, **אסור לקבל עדותו לעשות דבר על פיו אם אינו רואה**,

עוד כתב המהרש"א

דבר אחר, כל זמן שהמלאכים מקלסין להקב"ה **בקדושה** היה יודע שהוא **יום**, ובשעה שרואה אותם מקלסים **בברוך** יודע שהוא **לילה**.

דבר אחר, כשהוא רואה את המלאכים **שוחקין את המן**, להוריד להם לישראל יודע שהוא **יום**, וכשהיה **יורד** להם יודע שהוא **לילה**. ע"כ,

ביאור הכתוב ולקטו דבר יום ביומו

אפשר לפרש הכתוב (שמות ט"ז ד'), ויאמר ידוד אל משה, הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו **דבר יום**, פירוש, **דבר שנעשה ביום**, כמ"ש המדרש שהיו **שוחקין את המן ביום**, היה נאכל **ביומו** שלא יותירו ממנו, לקיים מה שנאמר **דבר יום ביומו**.

*****

יא, כשראה משה הכתב שפרח נתאלם ונגזר ללמוד בצער והשכר כפול

כתיב (שמות ל"ב ל"ה), "ויגף ידוד את העם על אשר עשו את העגל" וגו'

איתא בתנא דבי אליהו (רבה פרק כ"א, זוטא פרק ד') **כתיב** (איכה ב' י"ט) "קומי רני בלילה לראש אשמורת, שפכי כמים לבך נכח פני ה', שאי אליו כפיך על נפש עולליך העטופים ברעב בראש כל חוצות",

אמרו חכמים כשירד משה מהר סיני וראה את הסרחון שסרחו ישראל במעשיהם, הסתכל משה בלוחות וראה את כתבן שפרח מעליהם, מיד שברן משה תחת ההר, **מיד נתאלם משה ולא היה יכול לדבר**,

באותה שעה נגזרה גזרה על ישראל **שילמדו תורה מתוך הצער ומתוך השעבוד ומתוך הטלטול ומתוך הטירוף ומתוך הדוחק ומתוך שאין להם מזונות**,

ובשכר אותו הצער, עתיד הקב"ה לשלם שכרם לימות בן דוד **כפול ומכופל**, שנאמר (ישעיה מ) הנה ה' אלקים בחזק יבא וגו' הנה **שכרו אתו** וגו', **ואומר** (איוב מ"א) מי הקדימני ואשלם תחת כל השמים לי הוא, וכענין שאמרו חכמים **לטובתנו נשברה רגל פרתנו** כדי שתהא משכורתנו שלמה,

עוד כתב המהרש"א

נתנה להכתב, רק שתהיה סדורה בפה האדם
עדיין הברית קיים באשר הוא.

**אבל אנחנו אשמים שהתורה מונחת על
השלחן הערוך ובפינו אין דבר.**

**וכי כרת הקב"ה ברית עם השלחן שהתורה
מסודרה ונמצאת בו בעצמו, העבודה והמעון
כי אין ח"ו ברית ונחשב זה כאלו ח"ו אין
תורה. עכ"ל המהר"ל.**

*****

יד, אלו אמר משה סלח נא
לעונותיהם עד סוף כל הדורות, היה
עושה כן

**איתא בפרקי דרבי אליעזר פרק מו אמר משה
לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם,
"הראני נא את כבודך" (שמות ל"ג י"ח).**

**אמר לו הקדוש ברוך הוא, משה, אין אתה
יכול לראות את כבודי, שלא תמות, שנאמר
[שם כ] כי לא יראני האדם וחי. אלא למען
השבועה שנשבעתי לך והשם שהודעתי לך,
אני אעשה רצונך. עמוד בפתח המערה ואני
אעביר לפניך את המלאכים המשרתים לפני,
שנאמר [שם יט] ויאמר אני אעביר כל טובי על
פניך. וכשאתה שומע את השם שהודעתי לך,
שם אני עומד לפניך, ועמד בכחך ואל תפחד,
שנאמר [שם] וחנתי את אשר אחן ורחמתי את
אשר ארחם.**

**אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא,
הרי אנו משרתים לפניך ביום ובלילה ואין אנו
יכולין לראות את כבודך, וזה ילוד אשה רוצה
לראות את כבודך. ועמדו עליו בזעף ובבהלה
להמיתו והגיעה נפשו עד מות. מה עשה
הקדוש ברוך הוא, נגלה עליו בענן, שנאמר [שם
לד, ה] וירד ה' בענן. וזו ירידה שביעית. וסכך
עליו הקדוש ברוך הוא בכף ידו שלא ימות,
שנאמר [שם לג, כב] והיה בעבר כבודי ושמתוך
בנקרת הצור ושכתי כפי. וכשעבר הסיר
הקדוש ברוך הוא את כף ידו מעליו, וראה
אחורי השכינה, שנאמר [שם כג] והסרתי את
כפי. התחיל משה צועק בקול גדול ואמר, ה'
ה' אל רחום וחנון [שם לד, ו]. אמר משה
לפניו, סלח נא לעונותיהם של ישראל על
מעשה העגל.**

**ואלו אמר משה סלח נא לעונותיהם של
ישראל עד סוף כל הדורות, היה עושה כן, לפי
שהיתה שעת רצון. וכן הוא אומר [ישעיה מט,**

**ובעל העיקרים (מאמר ד' פ' ט"ו) מתרץ קושיא
זו, שהדבר הנראה לעינים, מצער אדם צער
גדול יותר מהידיעה, שהאדם יותר מתפעל
מהמורגש בחוש, יותר ממה שיתפעל מהנודע
באמיתות, ע"ש, גם עיין בזה בשאר מפרשי
התורה וק"ל, עכ"ל המהרש"א.**

**מבואר, שעד שלא נצטער די, לא היה בו הכח
לשבר את הלוחות.**

*****

יג, וכי כרת הקב"ה ברית עם
השולחן ועם עורות הבהמות המתות
מהר"ל

**בדרשות מהר"ל, דרוש על התורה (בדפוס
לונדון בסוף ספר "באר הגולה" עמוד מ"ח) ביאור
נפלא מאוד,**

**וז"ל המהר"ל, ובפרק הניזקין (גיטין דף ס')
אמר ר' יוחנן לא כרת הקב"ה ברית עם
ישראל אלא בשביל תורה שבעל פה שנאמר
כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת
ישראל.**

**והנה יש להקשות למה דוקא בשביל תורה
שבעל פה.**

**אבל פירוש הדבר כי כל ברית הוא בין השנים
שיש להם חבור יחד בעצמם, הנה מפני כי
תורה שבכתב מונחת בארון ואיננה עם האדם
בעצמו, לכן איננה כריתת הברית לחבר את
ישראל בעצמם אליו יתברך.**

**אבל תורה שבעל פה שהיא עם האדם עד
שבזה האדם בעצמו הוא בעל תורה, והוא
הברית וחבור שיש לאדם בעצמו עם הש"י. ודי
והותר שאנו כותבין התורה שבעל פה. אשר
לא נתנה להכתב בחכמה זאת גזורה מאתו
יתברך,**

**לשלא יבטח האדם בעורות הבהמות המתות
אשר התורה כתובה עליהם, ותהיה התורה
עמו בפיו ע"י תורה שבע"פ אשר זולתה אין
לעמוד על דבר מדברי תורה שבכתב.**

**ולפיכך די בצרה שאנו כותבים את שבעל פה
לשלא תשתכח, אבל מ"מ אין הכתיבה
מבטלת הברית ממנה דסוף סוף לא ניתן
להכתב. ולא נחשב כתיבתה כתיבה כאשר לא**

[ח] בעת רצון עניתך. **אלא אמר סלח נא לעונותיהם של ישראל על מעשה העגל.**

אמר לו הקדוש ברוך הוא הרי כדברך עשיתי, שנאמר [במדבר יד, כ] **ויאמר ה' סלחתי כדברך.**

*****

טו, כי קרן עור פניו ביאור נפלא בהקדמת חידושי חתם סופר למסכת חולין

כתיב (שמות ל"ד כ"ט) "ויהי ברדת משה מהר סיני ושני לחת העדת ביד משה ברדתו מן ההר ומשה לא ידע כי קרן עור פניו בדברו אתו",

איתא במדרש (תנחומא כי תשא אות כ') "ומשה לא ידע כי קרן עור פניו" מהיכן נטל משה קרני ההוד,

רבותינו אומרים מן המערה, **שנאמר** (שמות ל"ג כ"ב), והיה בעבור כבודי ושמתך בנקרת הצור

ר' ברכיה אומר, מן הלוחות, א"ר ארכן ו' טפחים ורחבן ג' טפחים, והיה משה מחזיק בשני טפחים והקב"ה בשני טפחים וטפחיים ריוח באמצע, משם נטל משה קרני ההוד,

ר' יהודה בר נחמיה אומר, כשמשה כותב את התורה נשתייר בקולמוס קימעא והעבירו על ראשו, ומשם נעשו לו קרני ההוד,

ומשה לא ידע כי קרן. כל ההוד שנטל, ממתן שכר, אבל **הקרן** קיימת, שנאמר (חבקוק ג ד) "קרנים מידו לו", וכשיטלו הצדיקים את שכרן לעולם הבא יטול הוא שכרו, מנין שכן הנביא מפרש ואומר (ישעיה מ י) "הנה ה' אלקים בחזק יבא וזרועו מושלה לו הנה שכרו אתו ופעולתו לפניו" עכ"ל המדרש,

בהקדמת **חידושי חתם סופר** על מסכת חולין, מנכד החת"ס **מוהר"ר שלמה אלכסנדר** **סופר זצ"ל** בחלק עיר הצדק, כתב,

עלה בדעתי לפרש המדרש ולהבין דברי חכמים וחידותם, כי ענין **קרני הוד של משה** הוא מה שחכמי כל דור מוציאים לאור תעלומה בתורת משה הכתובה בלשון קצרה, וחדשים לבקרים רבו דרשות וחדושים הלכות ע"פ דרכי ההגיון ומדות שהתורה נדרש בהן ע"י אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא,

וכל זמן שממשמשים בדבריו מוצאים בהם טעם ובוזה הם **נותנים לו הוד ותפארת** רוחני ונצחי שאין לו הפסק עולמית, ואמנם אם הי' כותב מרע"ה כל מה שיודע בתורה הכל מפורש בלי שום שיור כבר היתה כפרוזדוגמא ישנה שלא הי' אפשר לתלמוד ותיק לחדש דבר מעתה,

וזה **שאמר**, עד שהיה כותב בקולמוס נשתייר קימעא, שלא האריך לכתוב הכל בפירוש, ומיד ה' השכיל בלשון שתורה שבכתב נכתבה בו, ונשאר דיו בקולמוס מה שהי' אפשר לפרש יותר ולא ביארו,

והעבירו על ראשו הכונה כי הידיעה היא בראש, **והעבירו מעל לראשו** ומנע מלכתוב כל הדברים שהיו ידועים לו מה שתלמוד ותיק עתיד לחדש ועשה עצמו כאלו לא ידע מהם, וממנו נעשו לו קרני הוד, שע"י נתן לדורות הבאים ענין לענות בו להעמיק בתורה ולדלות פנינים יקרים וזהו הודו ותפארתו,

ועשו להם סמוכין לרעיון זה שנאמר "ומשה לא ידע" מה שמשה עשה עצמו כלא יודעו והשמיט הרבה דברים מלכתבם בפירוש, ע"י "קרן אור פניו" נעשו לו קרני הוד ותפארת מה שחכמי כל דור מתבוננים ומגלה צפונות בתורה חדשות ונצורות,

ויובן בזה מה שכתב במדרש, ר' ברכיה אומר, הלוחות ארכן ששה טפחים והיה משה מחזיק בב' טפחים והקב"ה בב' טפחים וב' טפחים ריוח באמצע, **משם נטל משה קרני הוד**,

כי ידוע ענין ריוח שבין פרשה לפרשה להתבונן ולעיין, וריוח שבין חומש לחומש ד' שיטין נגד פרד"ס, ע"כ אמר מהריוח שבאמצע ממה שהשאר ריוח שיתבוננו חכמים ויעיינו להוציא בשכלם ענינים הכמוסים בתורה, משם נטל משה קרני הוד כנ"ל,

ומסיים וכשיטלו צדיקים מתן שכרן לעוה"ב אותה שעה הוא נטל שכרו, שנאמר הנה שכרו אתו ופעולתו לפניו,

הכונה מה שת"ח הבאים אחריו יזכו לעתיד לחדש ע"י עיונים בתורה זהו שכרו של משה והוא מכוון לדברים הנ"ל,

בכך יש לבאר הגמרא והתוס' בשבת פ"ח, שלכן לא זכו שמשה רבינו יאמר את כל החידושים העתידיים כי לקחו מהם את עדים של אלה החידושים, כביאור המהרש"א

ברכות נ"ח, ע"כ בהקדמת החתם סופר על מסכת חולין

*****

טז, היתכן שנשאר דיו בקולמוס

איתא במדרש (שמות רבה פרשה מז ו'), מהיכן נטל משה **קרני ההוד**, רבי שמעון בן לקיש אומר, עד שהיה כותב בקולמוס נשתייר דיו קימעא והעבירו על ראשו, **וממנו נעשו למשה קרני ההוד**,

יש לדעת, איך זה שנשאר דיו בקולמוס, וכי לא ידע לכיין כמה דיו יש לו להכין לכתובת התורה,

יש לבאר, איתא בגמרא (ב"ב ט"ו ע"א), תניא, **כתיב** (דברים ל"ד ה') **"וימת שם משה עבד ה'"**, אפשר משה **חי/מת** (ב"ב ט"ו הגירסא מת) (מנחות ל' הגירסא חי), וכתב **וימת שם משה, אלא**, עד כאן הקב"ה אומר, ומשה אומר וכותב, מכאן ואילך הקב"ה אומר, ומשה כותב **בדמע**,

ובמהרש"א פירש, (בד"ה אפשר ס"ת חסר) שמשה רבינו כתב **בדמעות** ולא **בדיו**, דלא להוי מחזי כשיקרא,

לפי זה יש לפרש, שאמנם הכין משה רבינו כמות מדוייקת של דיו לכתובת ספר התורה, אך מכיוון ושמונה פסוקים כתב בדמעות לכן נשאר לו דיו.

*****

יז, ע"י שקרן עור פניו נודע שחשדוהו חינם

כתיב (שמות ל"ד כ"ט), **"ויהי ברדת משה מהר סיני ושני לחת העדת ביד משה ברדתו מן ההר ומשה לא ידע כי קרן עור פניו בדברו אתו"**,

איתא בגמרא, (סנהדרין ק"י ע"א) אמר רבי שמואל בר נחמני, אמר רבי יונתן שחשדוהו שח"ו "ידע", (מלשון והאדם ידע) שנאמר (תהלים ק"ו ט"ז) **"ויקנאו למשה במחנה"**, אמר רב שמואל בר יצחק, מלמד שכל אחד ואחד קנא לביתו ממשה, ע"כ,

ע"י קירון עור פניו נודע כי לא ידע

איתא בגמרא (סנהדרין ל"א ע"ב) שלחו ליה למר עוקבא לדזיו ליה (מאיר פנים) **כבר בתיה**,

כתב רש"י, **מצאתי בספר הגדה**, שהיה מר עוקבא **בעל תשובה**, שכבש יצרו ולא נתפתה ליצרו, וכשהיה יוצא לשוק היה נר **דולק**

והכי איתא בגמרא (שבת פ"ח ע"א) בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, באו ששים ריבוא של מלאכי השרת, לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע. וכיון שחטאו ישראל, ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה, ופירקום. שנאמר ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב. אמר רבי חמא ברבי חנינא, בחורב טענו, בחורב פרקו, בחורב טענו, כדאמרן, בחורב פרקו, דכתיב ויתנצלו בני ישראל וגו', **אמר רבי יוחנן**, וכולן זכה משה ונטלן, דסמיך ליה ומשה יקח את האהל. אמר ריש לקיש: עתיד הקדוש ברוך הוא להחזירן לנו, שנאמר ופדויי ה' ישבון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם - **שמחה שמעולם על ראשם**.

כתבו התוספות (שבת פח ע"א ד"ה שני כתרים) שני הכתרים של הוד היו לפיכך כשנטל משה קרן עור פניו, **עכ"ד התוספות**,

כתב המהרש"א (ברכות נ"ח ע"א ד"ה חכם הרזים) מה שאחז"ל כל מה שמחדש כל חכם בדורו מסיני הוא לפי **שזה הדבר כבר היה בדעת אחת מאותן ששים רבוא שהיו בסיני** כי אי אפשר שיהיה עוד דעת אחרת על ששים רבוא וק"ל, **עכ"ל המהרש"א**,

סיכום דברי בעל הקדמת החת"ס הם, **קרני ההוד שזכה משה** הם החידושים שיחדשו לעתיד, שמשה רבינו ידעם ונמנע מלכתבם והותירם שיתחדשו בס לעתיד ונתן לדורות הבאים ענין לענות בו להעמיק בתורה ולדלות פנינים יקרים והם **קרני הודו** ותפארתו, והכתרים שהיו עדיים של ישראל, הם היו כל מה שעתיד להתחדש, ומשה רבינו זכה בהם, כמאמר הגמרא וביאור התוספות והמהרש"א

עוד אמרתי לכווין, עפ"י מה שכתב **והעבירו על ראשו הכונה** כי הידיעה היא בראש, **והעבירו מעל לראשו** ומנע מלכתוב כל הדברים שהיו ידועים לו מה שתלמוד ותיק עתיד לחדש ועשה עצמו כאלו לא ידע מהם, לפי"ז מכוון אומרם ז"ל, ומובא לעיל, עתיד הקדוש ברוך הוא להחזירן לנו, שנאמר ופדויי ה' ישבון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם - **שמחה שמעולם על ראשם**. **והפירוש, שמחה שמעולם על ראשם**, שזאת השמחה של חידושי התורה, **שהעביר מש"ר על ראשו**

איתא בגמרא (שבת י" ע"ב) רב חסדא הוה נקיט בידיה תרתי מתנתא דתורא, אמר, כל מאן דאתי ואמר לי שמעתתא חדתא משמיה דרב, יהיבנא ליה ניהליה, אמר לו רבא בר מחסיא, הכי אמר רב, הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו. שנאמר לדעת כי אני ה' מקדשכם.

מקשין העולם דמני"ל לרבא בר מחסיא שזהו אצל רב חסדא דבר חדש, דילמא כבר שמע דבר זה,

איתא בשם אא"ז הרה"ק **החידושי הרי"מ זצ"ל**, שתירץ עפ"י מה שאיתא (מסכת דרך ארץ זוטא פ"ב) דכשאדם שומע איזה דבר מחבירו, אפילו שכבר שמע דבר זה מקודם, אינו רשאי לאמר לו כבר שמעתי זאת,

ומפני זה היה רבא בר מחסיא מדייק דרב חסדא עדיין לא שמע הא דרב שהנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו, דהנה הוקשה לרבא בר מחסיא איך אומר רב חסדא שכל מי שיאמר דבר חדש משמיה דרב יתן לו הני תרתי מתנתא, דלמא יבוא אחד ויאמר שמעתתא עתיקתא משמיה דרב, שכבר רב חסדא שמע אותה, ויהיה אסור לו לומר כבר שמעתי דבר זה,

אלא צריכים לומר שרב חסדא גמר בדעתו שבאם יהיה זה דבר חדש יהיה זה בתורת חיוב מצד הבטחתו, ואם יהיה זה דבר ישן, יתנם לו בתורת מתנה,

ומזה הבין ודייק רבא בר מחסיא, שרב חסדא עוד לא שמע הא דרב שהנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו, דאם כבר שמע הלא אם יהיה זה דבר ישן יצטרך להודיעו שנותן לו בתורת מתנה, והיינו מפני שכבר שמע חידוש זה, וזה הלא אסור לומר, (ואפילו בלשון שלילה היינו אם יגיד לו שנותן לו בתורת מתנה, וממילא ישתמע מזה שכבר שמע דבר זה ג"כ אסור), ואם רב חסדא היה יודע שהנותן מתנה צריך להודיעו, לא היה רב חסדא יכול לומר שיתן לו הני מתנתא למי שיאמר לו דבר חדש משמיה דרב, אלא על כרחך שמע מינה שרב חסדא עוד לא שמע הא דרב שהנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו. (ליקוטי יהודה פרשת כי תשא)

*****

בראשו מן השמים, ועל שם כך קרי ליה ר' נתן צוציתא במסכת שבת (ניו ע"ב),

הכא נמי, להכי כתבו ליה לדזיו ליה (מאיר פנים), על שם האור שהיה זורח עליו (עיי"ש ברש"י סנהדרין ל"א, ע"ב), ע"כ,

מבואר א"כ, דע"י כך שלא נתפתה ליצרו, היה זורח, ונר דולק על ראשו,

וכך אפשר לפרש הפסוק, **ומשה לא ידע**, ואיך ידעו בני ישראל בבירור, שחשדוהו חינם, והוא לא ידע, (מלשון והאדם ידע), כי קרן עור פניו, פירוש, משום שהיה האור זורח עליו וקרן אור פניו, ע"י כך ידעו, כי לא ידע, כלומר שלא נכשל.

(עיי' בסדר הדורות חלק תנאים ואמוראים אות נ' ערך נתן צוציתא דברים נוראים באריכות גדולה, מעשה דנתן צוציתא, ואיך נתקרב להיות תלמיד מובהק לרבי עקיבא)

*****

יח, ביאור כפ"פ ונתת מהודך עליו

איתא במדרש (תנחומא כי תשא אות כ') "ומשה לא ידע כי קרן עור פניו" מהיכן נטל משה קרני ההוד, ר' יהודה בר נחמיה אומר, כשמשה כותב את התורה נשתייר בקולמוס קימעא והעבירו על ראשו, ומשם נעשו לו קרני ההוד,

כתיב (במדבר פרק יג ט"ז), ויקרא משה להושע בן נון יהושע, **מבואר**, שכאשר הוסיף משה רבינו להושע את האות י' ליהושע ומצינו ט"ז פעמים שנקרא יהושע, נתמעט מהדיו שנשאר בקולמוס שיעור ט"ז פעמים יו"ד, ומכיון וקרני ההוד היו מהדיו שנשתייר בקולמוס, ובשביל יהושע נתמעט,

מבואר כפ"פ, ונתת מהודך עליו, כלומר ממה שקיבלת את קרני ההוד, נתת לו חלק, וזהו ונתת מהודך עליו, להוסיף הגמרא בבבא בתרא

*****

יט, ביאור החידושי הרי"ם באומרים

ז"ל הנותן מתנה לחבירו

כתיב (שמות ל"א י"ג) "ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אך את שבתתי תשמרו כי אות הוא ביני וביניכם לדרתיכם לדעת כי אני ה' מקדשכם",

להערות הארות ולקבלת העלון ניתן לפנות אל
 "מכון פאר" רחוב חזון איש 2 בני ברק
 פקס 03-6161555 נייד 0527-616166
 מייל y0527616166@gmail.com